

15-Dekabr, 2025-yil

**OTA-ONALAR UCHUN METODIK YO‘RIQNOMALAR YARATISH VA
ULARNI QO‘LLASH SAMARADORLIGI**

Tojiboyeva Mo‘nisaxon Umidbek qizi

*Farg‘ona davlat universiteti ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi yo‘nalishi
magistri*

Тоджибоева Мунисахон Умидбек кизи

*Магистр теории и методологии образования, Ферганский государственный
университет*

Tojiboyeva Munisakhon Umidbek qizi

Master of Education Theory and Methodology, Fergana State University

Annotatsiya: Ushbu maqolada ota-onalar uchun metodik yo‘riqnomalarni yaratishning zaruriyati, mazmuni va amaliy ahamiyati, shuningdek, ularni ta’lim jarayoniga tatbiq etish samaradorligi ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, O‘zbekiston ta’lim tizimida ota-onalar uchun metodik yo‘riqnomalarning yo‘qligi, maktab-oila hamkorligining sustlashishi va bu holatning o‘quvchilarning o‘quv natijalari va psixologik rivojiga ta’siri yoritilgan.

Аннотация: В статье показаны необходимость, содержание и практическое значение разработки методических рекомендаций для родителей, а также эффективность их внедрения в образовательный процесс. Также отмечены отсутствие методических рекомендаций для родителей в системе образования Узбекистана, ослабление взаимодействия школы и семьи и влияние этой ситуации на успеваемость и психологическое развитие учащихся.

Abstract: This article shows the necessity, content and practical importance of creating methodological guidelines for parents, as well as the effectiveness of their implementation in the educational process. It also highlights the lack of methodological guidelines for parents in the Uzbek education system, the weakening of school-family cooperation and the impact of this situation on the academic performance and psychological development of students.

Kalit so‘zlar: ta’lim, metodika, yo‘riqnoma, boshlang‘ich ta’lim, ota-ona, maktab, hamkorlik, pedagogik jarayon.

Ключевые слова: образование, методика, обучение, начальное образование, родители, школа, сотрудничество, педагогический процесс.

Keywords: education, methodology, instruction, primary education, parents, school, cooperation, pedagogical process.

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish, o‘qish jarayonida oilaning faol ishtirokini ta’minlash eng muhim vazifalardan biridir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida ota-onalar bilan muntazam hamkorlikning o‘rnatilishi o‘quvchining muvaffaqiyatli ta’lim olishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu nuqtai nazardan, ota-onalar uchun maxsus metodik

15-Dekabr, 2025-yil

yo‘riqnomalar yaratish, ularga pedagogik-psixologik ko‘rsatmalar berish va maktab-oila hamkorligini tizimli yo‘lga qo‘yish ta‘lim samaradorligini oshirishning muhim omili sanaladi. Bugungi kunda O‘zbekiston ta‘lim tizimida ota-onalar uchun mo‘ljallangan metodik yo‘riqnomalarning yetarlicha mavjud emasligi sezilarli muammo hisoblanadi. Ko‘plab oilalarda farzandning ta‘lim jarayonini uy sharoitida samarali qo‘llab-quvvatlash uchun aniq va tizimli ko‘rsatmalar yo‘q. Natijada ota-onalar ko‘pincha farzandining o‘quv faoliyatiga bevosita aralashmaydi yoki, aksincha, noto‘g‘ri pedagogik yondashuvlar orqali uni qo‘llab-quvvatlashga harakat qiladi. Bu esa bolalarning bilim va ko‘nikmalarini yetarli darajada shakllantirishga, shuningdek, ularning mustaqil o‘qish va motivatsiyasini rivojlantirishga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Yo‘riqnomalarning yo‘qligi maktab va ota-ona o‘rtasidagi hamkorlikning sustlashishiga ham sabab bo‘ladi. Ota-onalar o‘qituvchining talab va metodlarini to‘liq tushunmay, farzandning tarbiyaviy va o‘quv jarayonida yagona tizimni shakllantira olmaydi. Natijada o‘quvchining uyda ta‘lim olish jarayoni tartibsiz kechadi, pedagogik va psixologik qo‘llab-quvvatlash yetarli darajada bo‘lmaydi, oila va maktab o‘rtasidagi uzviy hamkorlik zaiflashadi.

Shu boisdan, bizning ta‘lim tizimimizda ota-onalar uchun metodik yo‘riqnomalarni ishlab chiqish, ularni amaliyotga joriy etish va oilalarni pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlash tizimini yaratish muhim ilmiy-metodik va amaliy vazifa sifatida qaralishi lozim. Bu nafaqat o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini oshirish, balki oilaviy pedagogik madaniyatni rivojlantirish va maktab-oila hamkorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada ota-onalar uchun metodik yo‘riqnomalar yaratishning zaruriyati, mazmuni, amaliy ahamiyati hamda ularni ta‘lim jarayoniga tatbiq etish samaradorligi yoritiladi.

Metodik yo‘riqnomalar yaratishning zaruriyati

Ota-onalar farzandi ta‘limida eng birinchi tarbiyachi va mas‘ul shaxs hisoblanadi. Biroq ularning barchasi pedagogik yondashuvlar, yosh psixologiyasi, darsdan tashqari mustaqil ta‘limni tashkil etish kabi masalalarda yetarli bilimga ega emas. Metodik yo‘riqnomalar ana shu bo‘shliqni to‘ldiradi va quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Ota-onalarni pedagogik jarayonning faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Ota-onalar uchun yaratilgan metodik yo‘riqnomalarning eng muhim vazifalaridan biri — ularni ta‘lim jarayoniga faol jalb etishdir. An‘anaviy ta‘limda ota-onaning vazifasi asosan nazorat va ma‘lumot olish bilan cheklangan bo‘lsa, metodik yo‘riqnomalar yordamida ular o‘quv jarayonining to‘laqonli hamkori va ishtirokchisiga aylanadi.

Metodik ko‘rsatmalarda sinfdagi dars jarayoni, qo‘llanilayotgan o‘qitish metodlari, baholash mezonlari, o‘quv rejalari haqida aniq va sodda ma‘lumot beriladi. Bu esa ota-onalarga farzandining o‘qish jarayonini to‘g‘ri tushunish, o‘qituvchi bilan samarali muloqot qilish hamda uy sharoitida zarur pedagogik yordam ko‘rsatish imkonini yaratadi.

Shuningdek, yo‘riqnoma asosida ota-onalar:

- darsda o‘tilayotgan mavzularni qanday takrorlash,
- mustaqil ishlarni qanday nazorat qilish,
- bolaga ortiqcha bosim o‘tkazmasdan yordamini ko‘rsatish,

15-Dekabr, 2025-yil

- motivatsiyani qo‘llab-quvvatlash

kabi masalalarda to‘g‘ri yondashuvlarni egallaydilar.

Natijada oilada ham, maktabda ham yagona yondashuv shakllanadi, bu esa o‘quvchining o‘zlashtirishiga, intizomiga va ta‘limga bo‘lgan munosabatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

2. Uy sharoitida o‘qishni samarali tashkil etishga ko‘mak beradi

Metodik yo‘riqnomalar ota-onalarga farzandining uy sharoitidagi ta‘lim faoliyatini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish uchun aniq ko‘rsatmalar beradi. Uy vazifalarining bajarilishida ota-onaning haddan tashqari aralashuvi yoki aksincha, loqaydligi o‘quvchining natijalariga salbiy ta‘sir qilishi mumkin. Shu bois, yo‘riqnomalar uyda o‘qish jarayonini muvozanatli va pedagogik tamoyillar asosida tashkil etishni o‘rgatadi.

Yo‘riqnomalarda o‘quvchining mustaqilligini oshirish, darsni takrorlash tartibi, vaqtni to‘g‘ri rejalashtirish, bolaning diqqatini jamlashga yordam berish kabi amaliy tavsiyalar beriladi. Shu bilan birga, ota-onalar soddalashtirilgan metodlar orqali (masalan, kichik mashqlar, o‘yinli topshiriqlar, muammoli vaziyatlar) darsda o‘tilgan bilimlarni mustahkamlash imkoniga ega bo‘ladilar.

Natijada uy sharoitida o‘qish jarayoni tartibli, tizimli va samarali tashkil etiladi, bu esa o‘quvchining bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

3. Psixologik madaniyatni oshiradi

Metodik yo‘riqnomalar ota-onalarning pedagogik emas, balki psixologik savodxonligini oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Farzand bilan muomala qilish, uning his-tuyg‘ularini tushunish, yosh xususiyatlariga mos yondashuvni tanlash, stress yoki emotsional zo‘riqish holatlarida to‘g‘ri choralar ko‘rish – bularning barchasi ota-onadan psixologik bilim va madaniyat talab qiladi.

Yo‘riqnomalarda ota-onalarga quyidagi masalalar bo‘yicha ko‘rsatmalar beriladi:

- bolaning yoshiga xos psixologik o‘zgarishlar,
- injiqlik, qo‘rquv yoki xulqiy o‘zgarishlarga to‘g‘ri yondashuv,
- bolani jazolamasdan tartibga chaqirish usullari,
- o‘qishga qiziqishni shakllantirishda emotsional qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati,
- oilada iliq psixologik muhit yaratish tamoyillari.

Psixologik madaniyati yuksak bo‘lgan ota-onalar farzand tarbiyasida keskin xatolarga yo‘l qo‘ymaydi, bola o‘zini xavfsiz, tushunilgan va qadrlangan his qiladi. Bu esa o‘quv jarayonida yuqori natijalar uchun mustahkam psixologik zamin yaratadi.

4. Maktab-oila hamkorligini mustahkamlaydi

Metodik yo‘riqnomalar maktab va oila o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni yo‘lga qo‘yishda muhim vosita vazifasini bajaradi. Ota-onalar o‘qituvchi faoliyati, sinf talablari, ta‘lim maqsadlari, baholash mezonlari va tarbiyaviy dasturlar haqida yetarli ma‘lumot olganlarida, ular o‘z farzandi ta‘limida yanada mas‘uliyatli va faol bo‘ladilar.

Shuningdek, yo‘riqnomalar ota-onaga o‘qituvchiga qanday murojaat qilish, qanday masalalarda maslahat olish, sinf yig‘ilishlaridagi ishtirokning ahamiyati, elektron kundalik yoki onlayn platformalardan foydalanish tartibi kabi jihatlarni tushuntiradi.

15-Dekabr, 2025-yil

Mustahkam hamkorlik quyidagi afzalliklarni beradi:

- o‘qituvchi bilan o‘zaro hurmat va ishonch kuchayadi;
- o‘quvchining mustaqil o‘qish jarayoni izchil davom etadi;
- tarbiyaviy yondashuvda yagona talablar shakllanadi;
- ota-onalar maktab hayotidagi tadbirlar va jarayonlarda faol ishtirok etadi.

Bunday hamkorlik natijasida o‘quvchi ta’limi atrofida mustahkam pedagogik muhit shakllanadi va bu ta’lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

Metodik yo‘riqnomalarning mazmuni

Metodik yo‘riqnomalar tarkibi ota-onalarni ta’lim jarayonida faol va ongli ishtirokchi sifatida shakllantirishga xizmat qiladigan mazmuniy qismlardan iborat bo‘lib, ularning har biri oiladagi pedagogik muhitni sog‘lomlashtirish va farzand tarbiyasida yagona yondashuvni ta’minlashga qaratilgan.

1. Bolaning yosh xususiyatlari va rivojlanish darajasiga oid tavsiyalar

Mazkur qismda ota-onalarga farzandining jismoniy, psixologik, emotsional va intellektual rivojlanish bosqichlari haqida ilmiy asoslangan ma’lumotlar beriladi. Har bir yosh davriga xos ehtiyojlar, qiyinchiliklar hamda ularni yengishda qo‘llash mumkin bo‘lgan pedagogik yondashuvlar batafsil tushuntiriladi. Bu orqali ota-onalar bolani ortiqcha talablar bilan qiynamasdan, uning individual rivojlanish sur’atiga mos tarzda yordam ko‘rsatishni o‘rganadilar.

2. O‘quv jarayonini uy sharoitida qo‘llab-quvvatlash uslublari

Yo‘riqnomalarning mazkur bo‘limi ota-onaga maktabdagi ta’lim jarayonini uy sharoitida to‘g‘ri davom ettirishni o‘rgatadi. Unda dars mavzularini takrorlash, uy vazifalarini to‘g‘ri nazorat qilish, mustaqil ta’limga yo‘naltirish, bolada o‘quv motivatsiyasini shakllantirish hamda stressdan holi o‘quv muhitini yaratishga doir amaliy tavsiyalar beriladi. Bu bo‘lim ota-onaga “qo‘llab-quvvatlovchi pedagog” rolini to‘g‘ri bajarishda yordam beradi.

3. Muloqot va hamkorlik madaniyatini shakllantirish bo‘yicha ko‘rsatmalar

Ushbu qism ota-ona, bola va o‘qituvchi o‘rtasidagi samarali muloqot tamoyillarini yoritadi. Unda bolaning hissiy dunyosini tinglash, ijobiy gapirish, konstruktiv tanbeh berish, oilaviy nizolarni to‘g‘ri hal etish, ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha metodik yondashuvlar bayon qilinadi. Shuningdek, o‘qituvchi bilan doimiy aloqada bo‘lish, fikr almashish va hamkorlikda tarbiyaviy choralarni belgilash usullari ham izohlanadi.

4. Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirishga doir tavsiyalar

Yo‘riqnomalarning mazmunida ota-onalarning umumiy pedagogik savodxonligini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratiladi. Unda zamonaviy pedagogika yutuqlari, tarbiya jarayonida uchraydigan keng tarqalgan xatolar, oilaviy tarbiya strategiyalari, bolada mas’uliyat, mustaqillik va ijobiy qadriyatlarni shakllantirish yo‘llari batafsil yoritiladi. Bu bo‘lim ota-onaning o‘z pedagogik dunyoqarashini boyitish, tarbiya jarayoniga ongli va ilmiy yondashuv asosida kirishishini ta’minlaydi.

Xulosa

15-Dekabr, 2025-yil

Ota-onalar uchun metodik yo‘riqnomalar yaratish va ularni amaliyotda qo‘llash zamonaviy ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim vosita ekanligi aniqlanadi. Yo‘riqnomalar ota-onalarning pedagogik jarayondagi faol ishtirokini ta’minlab, farzandining uy sharoitida ta’lim olishini tartibli va tizimli tashkil etishga yordam beradi, shuningdek, bolaning psixologik va ijtimoiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi. Mazkur hujjatlar maktab va oila o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni mustahkamlab, ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladigan yagona pedagogik yondashuvni shakllantiradi. Shu bois, metodik yo‘riqnomalarning mazmunini zamonaviy pedagogik tamoyillar va psixologik tadqiqotlar asosida takomillashtirib borish, ularni amaliyotga tizimli joriy etish ta’lim jarayonining barqaror rivoji va o‘quvchilarning yuqori natijalarga erishishi uchun muhim shart hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Matchonov, S., Bakiyeva, H., Gulamova, X., Yuldosheva, Sh., & Xolboyeva, G. (2021). Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi. Toshkent: Ishonchli hamkor.
2. Shokirova, M. Sh. (2023). Zamonaviy boshlang‘ich ta’lim sharoitida oila va maktab hamkorligi. Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar, 122, 122–128. ISSN 2181-1709 (P).
3. Epstein, J. L. (2018). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools (2nd ed.). New York: Routledge.
4. Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children’s education? Review of Educational Research, 67(1), 3–42. <https://doi.org/10.3102/00346543067001003>
5. Samiev, A. (2021). Oila va maktab hamkorligini rivojlantirishning pedagogik asoslari. Pedagogika va psixologiya jurnali, 3(2), 45–52.
6. <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/139675>